

זכרונות.

(לתולדות ר' פריץ בן משה סמאלענסקין ז"ל).

בימי הרעמים והפרעות, עזב אותנו סמאלענסקין לאנחות, והלוחם הזה אשר לחם מלחמת עמו עד יומו האחרון, אשר עבד בבית ישראל ובספרותו, בעבודת קשה המשבירת את הנוף נאסף אל עמו. —

מותו החרידה את קהל עדת הסופרים, אשר הכירו ערכו הרב ורוחו הכביר ויעוררו תאניה. ורבים בהם שאמרו להקים את נפש המת על נחלת התולדה, ולכונן לו בנין בדברי ימינו, אשר בו יהיה מפורש כל מעשה תקפו ונבורתו. הרבה הרבה בשרו כי יכתבו תולדתו בספר לזכרון, למען ידע העם תולדות האיש אשר דבר אליהם השכם והערב דברים של מעם, דברים החוצבים להבות אש; המבשרים בשרו, הקוראים חכו, ובין כה וכה נשתכח הדבר, ועוד לא זכינו לראות מצבת רוחו בספרותנו, — מאי טעמא? יען כי להאנשים אשר נגשו אל העבודה, היה חסר חומץ לבנין, ולא יכלו להסתפק בתולדה שטחית. ומאין נקח חומר לבנין? איש איש לפי ערכו ולפי הכרתו את רפ"ס יביא מנחה קטנה ממנו ומחויבים כל האנשים אשר באו בכתובים עמו, אשר הכירו אותו, להרפס כל מה שידעו ושכתב אליהם. ומכל מאמר ומכתב, מכל שיחה נאה, תצטרף חשבון גדול, ונוכל לכתוב תולדתו בסדר ובמשטר נכון.

כזאת וכזאת הריני מציע לפני עדת הקוראים והסופרים, כי מוצא אנכי זאת לדבר נחוץ ודרוש, לדבר חיובי, אשר יגמל על כל קורא וסופר. כי כלנו הסופרים והקוראים, הרבה הרבה למדנו ממנו, וכלנו מוכרחים להודות כי לולא בן משה, אז היתה ספרותנו עד היום ספרות של נערים ולא של אנשים, כלנו התחממנו לאורו של שחר, אשר פקח את עינינו, ויפשט עקמימות שבלבנו, וירחיב מבטנו הספרותי, ויכריא חוש טעמנו, שנדע להבין ולטעום. —

ולקיים מה שנאמר "קריינה דארגתא להוי פרונקא" אוציא לפני הקוראים שני מכתבים קטנים, שכתב לידיו ר"ד כהנא נ"י (*). הח' הזה אשר בימי נעוריו במשך גס הוא אבתריה דגראַמץ בכל לבו, ויקצוף קצף גדול על מאמרו של רפ"ס "משפט חרוץ", אשר בו מזמין את גראַמץ לדין — ויכתוב לרפ"ס כי נכון הוא לבקרהו ולהראותו צדקת גרעמץ — בטרם נגמר המאמר עד תומו; וע"ז יכתוב לו רפ"ס כדברים האלה, וזה לשונו: "בדבר הבקרת על ה' גרעמץ אתפלא מאד. איכה החל לכתוב בקרת על הבקרת בטרם ראה אותה עד תומה. ועוד זאת אניד לו, כי רוב גדולי חכמי אשכנז, השתאו והתפלאו על הבקרת ויהלולו עד מאד,

(*) אנכי ראייתם בהיותי בבית הס' הכלל מדי דכינו אדות רפ"ס, וראיתי כי יש בהם ברכה בפסוקס נכבדים.

עד כי גם אוהבי ה' גרעמין ובראשם היר זכריה פראנקל רוממוה עד לשמים, והוא אמר כי רק בלעסינג קרא בקרת כזאת, ואין אף אחד אשר לא נתן לדברי צדק. גם בחברי ותלמידי גרעמין — ומה גם כי שקלתי בפלס כל מלה ומלה, כי ידעתי את מי הנני נלחם. וע"כ לא אבין איך יכול להפך משפט. אך בכל זאת יכול לשלוח את משפטו, ואם אמצא בו משפט אמת לא אחרל מהדפיסו. כי נשם שאחפון לשפוט כן החובה עלי להיות נשפט עכ"ד.

"כשם שאחפון לשפוט כן החובה עלי להיות נשפט..." כמה יקרים לנו הדברים האלה. המה יפיצו אור על תכונת רפ"ם, איך היה איש אמת לאמיתו. אך כאשר נרפס מאמרו עד תומו, הכיר גם הר"ד כהנא בעצמו צדקתו. ונהפך ג"כ נגד הח' גרעמין. עד כי במשך הימים הוציא את ספרו "מסרת סיג למקרא" שבו הוא מחזיר עטרת המסורה ליושנה, עפי ראיות ברורות ותולדות, ובו ילחום במלחמה עזה עם כל חכמי אשכנז המהרסים והמחריבים את כתבי הקדש.

רפ"ם היה עובד נאמן למלאכתו, ועבוד עד יומו האחרון, וגם כאשר חרב המות חיתה מונחת על צוארו, לא התיאש את עצמו מן עבודתו, ובמכתבו מן 11 יאנואר 1885, כששלשה ימים לפני מותו, יכתוב אל הח' הניל — "אל נא תקצוץ עלי, על כי לא ענתיך זה זמן כביר, מפרפר בין המות ובין החיים הייתי זה ירחים אחדים, וגם עתה עוד אין בי כח לכתוב... אבל אכתוב לך למען אריגע רוחך ובעוד ימים אחדים אקוה לכתוב לך יותר... ואת אשר בידך למען הפחד שלח הנהי. בהיותו מפרפר בין המות ובין החיים, דאג להשחר! אמנם, הוא קוה לכתוב בעוד ימים אחדים, אבל תקותו נשארה מעל — וימות. זה הוא עובד נאמן, עובד בעל רגש ורב פעלים, אשר עד מפת דמו האחרונה יעבוד ויעבוד.

חבל על דאבדין ולא משתכחין!

מ. י. ברדימשבסקי.